

Muette

BORIS CHARMATZ

Met ingehouden adem

Pieter T'Jonck
Gezien op 21 mei 2026
Kaaitheaterstudio's, Brussel, in het kader van Kunstenfestivaldesarts 2026

Choreograaf en danser Boris Charmatz kwam op in de jaren 1990, de hoogdagen van de conceptuele dans, maar bewandelde altijd een wat andere, eigen weg. Wat hij kwijt wil geeft hij altijd vorm als een intens fysieke, expressieve handeling en dans. Dat is ook zo in 'Muette'. Een dans over verstomming, die met verstomming slaat.

22 MEI 2026

De zaal baadt in een giftig roze licht van twee rijen lampen, een ontwerp van Yves Godin. Geleidelijk schuift de kleur op naar oranje. Vooraan komt eenzelfde oranje waas uit een voetlicht tussen de eerste rij stoelen en een zilverkleurige dansvloer. Verder is er niets. Boris Charmatz komt de zaal binnen via een deur naast de publiekstribune en steekt dan, zonder omzien, schuin de vloer over naar de linker achterhoek van de zaal waar hij blijft stilstaan met zijn hoofd in de hoek, als een gestraft kind. Zijn friemelende handen versterken die indruk. Plots laat hij dan zijn broek zakken en even later belandt ook zijn slip op de vloer. Zijn T-shirt volgt. Zo tuurt hij nog even naakt in de hoek.

Noodkreet

Mocht hij zich uitkleden met zijn gezicht naar de zaal, ergens in het midden van de ruimte, je zou al wat volgt wellicht helemaal anders ervaren. Maar nu is er geen contact, waardoor er iets als een onuitgesproken schaamte in de handeling kruipt. Dan keert hij zich om en merk je dat er met stift een groot hart op zijn bovenlijf getekend is. Het loopt met twee bogen boven zijn borsten en eindigt in een slordig afgewerkte punt net boven zijn kruis. Alsof het een onhandige kindertekening van dat gestrafte kind was. De betekenis van dat hart wordt nooit geëxpliciteerd. Maar het heeft iets van een noodkreet: hier mijn lijf, mijn leven, mijn hart.

Ook de volgende handeling doet eerder denken aan een kind dat op zijn eentje speelt met zichzelf dan aan het zelfbewuste vertoon van een danser. Charmatz loopt met het hoofd wat achterwaarts heel behoedzaam langs de muur naar voor. Pas als hij daar is, merk je dat hij probeert om een bel die hij met zijn

speeksel geblazen heeft intact te houden. Dat lukt hem ook, zelfs als hij op de grond zakt en uiteindelijk in een spreidstand zit. Pas dan spat de bel en volgt een diepe hijg.

Dat wat gekke spelletje bereidt je nauwelijks voor op wat volgt. Charmatz gaat rechtop staan een beetje rechts van het midden van de vloer, en spert dan met zijn vingers zijn mond ver open en laat zijn tong eruit hangen. Als een dikke lap vlees slingert die heen en weer, op en neer. Nog altijd is er geen communicatie met het publiek. Hij lijkt ons niet te zien. Zijn hele aandacht gaat naar zijn mond en zijn tong. Verder is er niets. Geen ander geluid dan het geluid dat het lichaam voortbrengt door te bewegen. Geen stem. Geen muziek. Niets. Stomme dans. *Danse muette*.

Adem, gezicht en mond, als seismografen van ervaringen die we niet te zien krijgen.

Ook dat tafereel stopt bruusk. Het lichaam van de danser verkrampt. Hij brengt zijn armen hoekig gekruist voor zijn borst, met de handen slap naar beneden. Zijn hoofd gaat wat schuin hangen en zijn benen draaien weg in vreemde hoeken. Het gezicht vertrokken in een grimas, als een kind dat zich voorbereidt op klappen die gaan komen. Of als een volwassene in een staat van totale ontreddering.

Rond dat moment valt het bovenlicht plots weg, zodat alleen het voetlicht rest dat de danser in een grauw, haast schaduwloos licht hult. De beelden blijven echter komen, als opstoten. Tussendoor stoot Charmatz vaak een gierende adem uit, alsof hij die te lang inhield. Maar dan volgt weer ademstilte en verkrampen lijf en gezicht op weer een andere manier. Tot de volgende ademstoot. Daar lijkt het steeds weer om te draaien: adem, gezicht en mond, als seismografen van ervaringen die we niet te zien krijgen, hoogstens kunnen vermoeden.

Autistische dans
Het zijn soms akelige beelden. Charmatz spant naar het einde zijn linkerkaak en wang helemaal op en trekt zijn mond scheef. Als hij dan zijn hoofd afwendt zie je een vervormd gezicht als in een schilderij van Francis Bacon, maar mijn eerste gevoel is dat de danser zo in slow motion toont hoe hij brutaal tegen een muur geduwd wordt. Of zich dat verbeeldt.

De danser werkt zich zo steeds meer in het zweet, met ongerijmde en pijnlijke oefeningen. Op een bepaald moment ligt hij op zijn rug en spant zich zo op dat hij opveert en omkeert met een dreun. En weer. Hij zweet op de duur zo erg dat het hart op zijn bovenlijf uitloopt en naar het einde van de voorstelling haast verdwenen is. Dat is het moment dat hij zich weer terugtrekt in de hoek achteraan en alle licht wegvalt.

Dans als een expressie van wat een lichaam allemaal te incasseren krijgt in zijn leven.

‘Muette’ is het soort voorstelling zoals alleen Charmatz ze maakt. Expressionisme, maar zonder verhaal. Een haarscherpe weergave van een lichamelijke toestand. Ze doet daarin denken aan het recente ‘Somnole’ (2021). Daarin dwaalt hij quasi naakt rond als in een dagdroom terwijl zijn lijf allerlei klanken en muziekjes voortbrengt, als een kind dat zijn lijf/leven ontdekt. In

‘Muette’ is die stem verdwenen. Met die stem is ook het contact met het publiek weg. Het is een autistische dans, een dans als een expressie van wat een lichaam allemaal te incasseren krijgt in zijn leven. Zonder wederwoord. Als een kwetsbaar en gekwetst kind dat zwijgt / moet zwijgen.

Dat is een erg lastige zit. Deze dans schuurt. Ze maakt je ongemakkelijk. Als je dan leest wat Charmatz daarover zegt in het programma wordt het meer herkenbaar. “Een van de drijfveren om dit stuk te maken is dat we dagelijks overspoeld worden met tragische informatie. (…) ’Muette’ is geen antwoord op deze actualiteit maar misschien wel een poging om die tsunami aan actualiteit te verwerken en er een vorm aan te geven. (…) Geen stuk dat eisen stelt of aanklachten uit, maar weergeeft *wat het met me doet*, wat het lichaam te verduren krijgt”.

Het is een teken van de tijd. De voorstellingen van Miet Warlop en Dries Verhoeven op de Biënnale van Venetië roeren in dezelfde troebele gevoelens zonder concrete eisen, met vergelijkbare middelen. Het is radicale kunst. Kunst die essentiële beelden wil maken.